

درس دهم

فعالیت ۱ (صفحه ۹۲ کتاب درسی)

با توجه به مطالب درس، توضیح دهید که تغییر پایتخت‌های اشکانی چه ارتباطی با رویدادها و تحولات سیاسی و نظامی داشته است؟

به دنبال تصرف مناطق بیشتر توسط اشکانیان و گسترش قلمرو این حکومت، پایتخت‌ها هم تغییر داده می‌شد تا شاهان ساسانی بتوانند تسلط بیشتری بر مناطق جدید تصرف شده داشته باشند. علاوه بر این جنگ اشکانیان با سلوکیان و کامل بیرون راندن آنها از ایران نزدیک به ۱۰۰ سال به طول انجامید و اختلافات مرزی و جنگ‌هایی با رم باعث شد پایتخت به تدریج از شرق و شمال شرق به غرب منتقل شود.

فعالیت ۲ (صفحه ۹۳ کتاب درسی)

با مقایسه نقشه‌های قلمرو هخامنشیان و اشکانیان، بگویید: محدوده جغرافیایی سلسله‌های مذکور چه تفاوت‌هایی دارند؟ قلمرو هخامنشیان در مقایسه با قلمرو اشکانیان بسیار گسترده‌تر بود و شامل مناطقی در آفریقا (مصر) و آسیای صغیر تا مرزهای یونان و از طرف غرب نیز افغانستان و بخش‌هایی از پاکستان کنونی را در بر می‌گرفت. مناطق بین‌النهرین، سوریه و فینیقیه نیز جزء این قلمرو بزرگ بود در حالی که قلمرو اشکانیان محدود به فلات ایران و قسمت‌هایی از بین‌النهرین شده و همچنین سوریه، مصر و فینیقیه نیز از قلمرو اشکانیان خارج بود.

فعالیت ۳ (صفحه ۹۳ کتاب درسی)

با استفاده از نقشه‌های تاریخی و با راهنمایی دبیر محترم، درباره پایتخت‌های ایران از زمان هخامنشیان تا پایان دوره ساسانیان و تغییر مکان آنها، با هم گفت‌وگو کنید. به دلیل پیشینه تمدنی درخشان این منطقه و اینکه بسیاری از مسیرهای ارتباطی فلات ایران به سمت غرب آسیای صغیر، سوریه و شمال آفریقا از این منطقه می‌گذشت. همچنین مراکز بزرگ اقتصادی و بازرگانی و کشاورزی در شهرهایی مانند بابل وجود داشت.

فعالیت ۴ (صفحه ۹۵ کتاب درسی)

نقشه‌های قلمرو ساسانیان و هخامنشیان را با یکدیگر مقایسه کنید، و بگویید از نظر وسعت چه تفاوتی با هم دارند؟ قلمروهای هخامنشیان بسیار گسترده‌تر از ساسانیان بوده است تا جایی که دریای سرخ و دریای سیاه و مدیترانه هم جزئی از قلمرو هخامنشیان به شمار می‌رفت، اما قلمرو امپراتوری ساسانی از طرف غرب به بین‌النهرین می‌رسید و بخش‌های آسیای صغیر، سوریه و مصر را در بر نمی‌گرفت.

فعالیت ۵ (صفحه ۹۷ کتاب درسی)

الف- به نظر شما، مطالب این سنگ نوشته چه اهمیت و ارزشی برای موزخان و پژوهشگران دارد؟ بسیاری از اوضاع و احوال جنگ‌ها و نتایج، تا حدودی به تشکیلات اداری و مقام‌های مهم دوره هخامنشی پی می‌برند. همچنین در این کتیبه نام‌های خاصی آمده که در منابع دیگر یافت نمی‌شود. این سنگ نوشته منبع قدیمی برای مطالعه ساختمان زبان پهلوی و زبان پارسی است. محتوای آن هم حدود مرزهای ایران و پیروزی‌های ایران در برابر رومیان را بازگو می‌کند، از این رو منبعی برای شناخت وقایع سیاسی و نظامی آن دوره است.

ب- محتوای این سنگ نوشته در کدام گروه از منابع تاریخی (دست اول یا دست دوم) طبقه‌بندی می‌شود؟ چرا؟ دست اول به دلیل اینکه از زبان کسانی است که در همان زمان بوده‌اند.

جست‌وجو و کاوش (صفحه ۹۷ کتاب درسی)

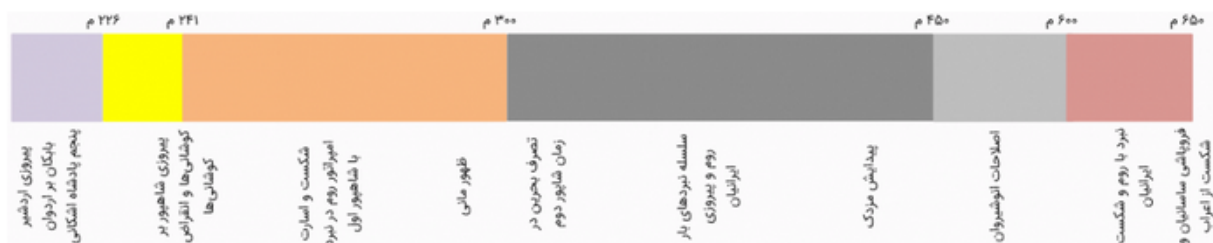
با راهنمایی دبیر خود درباره اهداف و اهمیت لشکرکشی خسرو انوشیروان به یمن کاوش کنید.

فعالیت ۶ (صفحه ۹۸ کتاب درسی)

الف- با راهنمایی دبیر محترم و با توجه به مطالبی که در درس‌های ۹ و ۱۰ خوانده‌اید، درباره قدرت سیاسی نظامی ایران در دوران ساسانیان در جهان آن روز، گفت و گو نمایید.

ایران در دوران ساسانیان، امپراتوری بزرگ غرب آسیا محسوب می‌شد که در مقابل نفوذ روم شرقی (بیزانس) به آسیا و ارمنستان ایستادگی می‌کرد. همچنین مانع نفوذ و ورود قبایل بیابانگرد از طرف شرق و شمال شرقی فلات ایران، به داخل ایران و غرب می‌شد. حکومت ساسانیان با در اختیار گرفتن بسیاری از حکومت‌های کوچک منطقه، یک امپراتوری بزرگ جهانی ایجاد کردند که عناصر و اجزای سیاسی و اجتماعی این مناطق، زیر تسلط یک حکومت مرکزی قدرتمند به هم پیوند می‌یافت. ایران، کانونی برای انتقال و تبادل فرهنگ و تمدن از غرب به شرق و بالعکس شده بود.

ب- با استفاده از جدول شاهان ساسانی که دبیر محترم در اختیار شما قرار می‌دهد، نمودار خط زمان سلسله ساسانیان را رسم کنید.

پرسش‌های نمونه (صفحه ۹۸ کتاب درسی)

۱- چه عواملی به بروز حرکت‌های استقلال طلبی در مناطق شرقی قلمرو سلوکیان کمک کرد؟
توجه عمده به مناطق غربی قلمروشان و رقابت و درگیری با حکومت بطلوموسیان (از جانشیان اسکندر) در مصر، باعث عدم نظارت و سلطه کافی بر متصرفات شرقی شد. این مسئله سبب شد که به تدریج افراد یا خاندان‌هایی در نواحی شمال شرقی فلات ایران قدرت با به دست گیرند و به فکر استقلال از حکومت سلوکیان بیفتند.

۲- موقعیت حکومت اشکانیان در دوران پادشاهی مهرداد یکم و مهرداد دوم را شرح دهید.
نخستین فرمانروای اشکانی، برای حفظ قلمرو خود، گاهی ناچار به اظهار اطلاعات از سلوکیان بودند، اما مهرداد یکم با تسلط بر مناطق وسیعی در سرتاسر ایران، قدرت و قلمرو حکومت اشکانی را به طور چشم‌گیری افزایش داد. در دوران فرمانروایی او، سلسله اشکانیان از یک حکومت محلی، در شرق فلات ایران به یک پادشاهی قدرتمند تبدیل شد. مهرداد دوم نیز از جمله پادشاهان لایق و با تدبیر اشکانی بود. با فتوحاتی که مهرداد دوم انجام داد، وسعت قلمرو اشکانیان به نهایت خود رسید و پایه‌های قدرت و سلطنت آنان استوار گردید. در روزگار مهرداد دوم، سفیرانی از سوی چین به ایران آمدند و در پی این سفارت‌ها بود که روابط تجاری میان دو کشور با تکمیل جاده ابریشم توسعه پیدا کرد. در دوران همین پادشاه بود که اشکانیان تا رود فرات پیش رفتند و با امپراطوری روم همسایه شدند.

۳- دلایل بروز جنگ‌های پی در پی میان امپراتوری روم و ایران را در دوران اشکانی و ساسانی بررسی نمایید.
رقابت‌های سیاسی، اقتصادی و نظامی امپراتوری روم با حکومت‌های اشکانی و ساسانی. مثلاً امپراتوری روم سعی می‌کرد بر راه بازرگانی ابریشم به صورت مستقیم و با حذف حکومت‌های اشکانی و ساسانی مسلط شود. از دلایل دیگر، تلاش رومی‌ها برای نفوذ سیاسی و نظامی به ویژه مذهبی در ارمنستان و گرجستان بود. این مناطق تحت نفوذ ایران بودند. اهداف توسعه طلبانه رومی‌ها در بین‌النهرین نیز اختلافات را افزایش می‌داد. امپراتوری روم سعی می‌کرد با تبلیغ مسیحیت در قلمرو ایران، بین ایرانیان جای پای باز کند. حتی رومی‌ها با دشمنان شرقی ایران، مانند ترکان هیاطله ارتباط برقرار کردند تا به کمک هم سپاه ایرانی را شکست دهند.

۴- حکومت ساسانی در اواخر دوران خود با چه مسائل و مشکلات داخلی مواجه بود؟
بی‌ثباتی وضعیت سیاسی و قتل افراد خاندان ساسانی، شورش مکرر فرماندها و دخالت آنان در کشمکش‌های سیاسی، نارضایتی توده مردم به دلیل انواع تبعیض‌ها و نابرابری‌ها در جامعه، کاهش توان اقتصادی حکومت ساسانی به سبب طغیان رودخانه‌های دجله و فرات، انگیزه و روحیه قوای اعراب مسلمان، هجوم مکرر قبایل بیابانگرد به مرزهای ایران که در اواخر حکومت ساسانی افزایش یافت.

